

Piše: Prof. dr Darjan Karabašević,
prodekan za naučnoistraživački rad

Zaštita životne sredine kao jedan od najvećih izazova savremenog društva

Novi milenijum je nesumnjivo čovečanstvu doneo veliki broj izazova. Primena novih tehnologija i ubrzani razvoj privrede doveli su do sve većeg stepena zagađenosti životne sredine, koji će se svakako negativno odraziti i na budućnost. To je prouzrokovalo traženje adekvatnih rešenja za njihovo prevazilaženje, a isto tako i različitih mera kako bi se takvo zagađenje što više umanjilo u cilju očuvanja životne sredine za buduće generacije (Đurić, 2018).

Da bi se na adekvatan način procenio odnos između kvaliteta života i životne sredine, moraju se uzeti u obzir sve ljudske aktivnosti koje doprinose zagađenju. Brza urbanizacija i porast broja stanovnika kao rezultat industrijalizacije i tehnološkog razvoja, veća očekivanja koja su rezultirala višim životnim standardom, dispariteti između očekivanja i stvarnih obrazaca potrošnje, nedostatak javne ekološke svesti o negativnim uticajima na životnu sredinu i prekomerna potrošnja resursa dovode do toga da su sve teže ostvarivi ciljevi zaštite životne sredine i ukupnog kvaliteta života. Ljudi su oduvek bili zabrinuti zbog zagađenja i uništavanja životne sredine i danas postaju svesniji činjenice kako okruženje može uticati na njihov život. Zaštita životne sredine može obezbediti potpuno očuvanje kvaliteta životne sredine, biodiverziteta i geodiverziteta, kao i racionalno korišćenje prirodnih resursa, što je osnovni uslov za održivi razvoj, zdrav život i dobar kvalitet života (Živković & Milutinović, 2022).

Koncentrisanje na pitanja održivosti i životne sredine podrazumeva različite tačke gledišta koje se prepišu sa univerzalnim finansijskim sistemom i prirodnom. Teorija održivosti uključuje univerzalni dogovor sa održivim prirodnim okruženjem koje će proizvesti zdraviju atmosferu, onu koja je prožeta informacijama (Raisinghani & Idemudia, 2019). Zaštita životne sredine se odnosi na praksu zaštite životne sredine od strane pojedinaca, organizacija i vlada. Ciljevi su očuvanje prirodnih resursa i postojeće prirodne sredine i, gde je moguće, popravljanje štete i preokret u trendovima. (Janardhanan, 2021).

Lehman i Geller (2004) ističu da se ljudska populacija na Zemlji drastično povećala tokom poslednjih 100 godina. U isto vreme i tehnologija je značajno napredovala i uticala na menjanje života ljudi. Čak i na današnjem nivou stanovništva, mnoge trenutne prakse nisu održive, što znači da će posledice naših postupaka i ograničenja resursa onemogućiti zadovoljenje nekih potreba budućim generacijama. Suština je da ljudi imaju potrebu za resursima da bi zadovoljili svoje osnovne potrebe za vodom, hranom i skloništem. Međutim, mnogima od nas je potrebno znatno više da bismo zadovoljili svoju udobnost, komfor i druge životne pogodnosti. Zadovoljavanje svake od ovih potreba ima posledice koje se protežudale od iscrpljivanja resursa. Većina onoga što radimo i trošimo zahteva energiju koju proizvodimo sagorevanjem fosilnih goriva. Eksplotacija, prerada, transport i sagorevanje fosilnih goriva proizvodi zagađenje i negativno utiče na životnu sredinu. Mnogi proizvodi koje proizvodimo sagorevanjem fosilnih goriva kratko se koriste a zatim odlažu, što dovodi do dodatnih problema otpada i zagađenja.

Lehman i Geller (2004) u svojim istraživanjima ističu sledeće ključne izazove:

- Zagađenje vazduha** – Prilikom sagorevanja fosilnih goriva kao što su nafta ili ugalj, oni proizvode različite nusproizvode uključujući ugljen-dioksid, ugljen-monoksid, azot, okside sumpora i čestice. Ovi zagađivači vazduha su povezani sa respiratornim problemima i karcinomom pluća kod ljudi i uzrok su kiselih kiša, oštećenja ozona i drugih ekoloških problema (Flavin & Dunn, 1999).

- Klimatske promene** – Možda najdramatičnija pretnja za životnu sredinu Zemlje je globalno zagrevanje. Ugljen-dioksid i drugi gasovi, tj. nusproizvodi sagorevanja fosilnih goriva formirali su pokrivač oko Zemlje koji omogućava svetlosti da prodre bez dozvoljavanja toploti da izade. Rezultat je efekat staklene bašte i planeta koja se polako zatrepa. Iako postoji značajna neizvesnost u vezi sa brzinom i tokom globalnog zagrevanja, relativno male promene koje smo već doživeli mogu predstavljati značajnu pretnju za ljudsko zdravlje.

- Zagađenje i iscrpljivanje vode** – Pestici, đubriva, industrijske hemikalije i otpad, emisije fosilnih goriva i stambeni otpad zadržali su veliki deo našeg snabdevanja slatkim vodom. Kontaminacija živom takođe je značajan problem u okeanima.

- Čvrsti otpad** – Iako je reciklaža uspešna u preusmeravanju čvrstog otpada sa depozitom, preostali otpad se ili spaljuje ili zakopava na deponijama, što dovodi do daljih ekoloških problema kao što su zagađenje zemljišta i vode i povećane emisije gasova staklene bašte.

- Erozija i kontaminacija zemljišta** – Erozija povezana sa rудarstvom i intenziviranjem poljoprivrednih tehnika dovela je do velikog gubitka površinskog sloja zemlje. Povećana upotreba hemijskih pesticida u poljoprivredi dodatno je doprinela kontaminaciji naše zemlje i vode (Oskamp, 2000).

- Gubitak zelenog prostora i raznovrsnosti vrsta** – Zbog kombinacije uništavanja staništa, unošenja egzotičnih vrsta i prekomerne žetve, broj biljnih i životinjskih

vrsta koje naseljavaju zemlju smanjuje se alarmantnom brzinom. Šume pokrivaju 31% globalne površine, ali nisu podjednako raspoređene širom sveta. Skoro polovina šumske površine je relativno netaknuta, a više od jedne trećine je primarna šuma. Više od polovine svetskih šuma nalazi se u samo pet zemalja (Brazil, Kanada, Kina, Ruska Federacija i Sjedinjene Američke Države). Skoro polovina šumske površine (49%) je relativno netaknuta, dok se 9% nalazi u fragmentima sa malo ili bez povezanosti (<https://reliefweb.int/report/world/state-world-s-forests-2020-forests-biodiversity-and-people-enarru>).

Stanje po pitanjima zaštite životne sredine se svakako može unaprediti konstantnim edukacijama o zaštiti životne sredine, a u cilju podizanja svesti stanovništva. Edukacija o životnoj sredini je složen proces koji ne pokriva samo dogadaje, već i snažan temeljni pristup izgradnji društva u celini. Edukacija o životnoj sredini pruža ljudima svest potrebnu za izgradnju partnerstava, razumevanje aktivnosti NVO, razvoj participativnih pristupa urbanističkom planiranju i obezbeđivanje budućih tržista za eko-biznis (<https://www.gdrc.org/uem/ee/1-1.html>).

Cilj edukacije o životnoj sredini jeste razvijanje svesti građana o pitanjima životne sredine, a koji imaju kolektivne ciljeve ka rešavanju aktuelnih problema i prevenciji novih. Krajnji cilj edukacije o životnoj sredini je unapređenje kvaliteta životne sredine, samim tim i poboljšanje kvaliteta života ljudi (Sola, 2014). Edukacija o život-

pravac delovanja (<https://www.gdrc.org/uem/ee/1-1.html>).

Stavovi stanovništva o problemima i izazovima zaštite životne sredine uglavnom se odnose na klimatske promene, zaganđenje, energetsku krizu i sl. Nedovoljno razvijena svest pokazuje značajno zane-

Cilj edukacije o životnoj sredini jeste razvijanje svesti građana o pitanjima životne sredine, a koji imaju kolektivne ciljeve ka rešavanju aktuelnih problema i prevenciji novih. Krajnji cilj edukacije o životnoj sredini je unapređenje kvaliteta životne sredine, samim tim i poboljšanje kvaliteta života ljudi (Sola, 2014).

noj sredini je proces učenja koji povećava znanje i svest ljudi o životnoj sredini i povezanim izazovima, razvija neophodne veštine i stručnost za suočavanje sa izazovima i neguje stavove, motivaciju i posvećenost za donošenje informisanih odluka i preduzimanje odgovornih akcija (UNESCO, *Tbilisi Declaration*, 1978). Edukacija o životnoj sredini unapređuje kritičko razmišljanje, rešavanje problema i veštine efikasnog donošenja odluka i uči pojedince da odvagaju različite strane ekološkog pitanja kako bi doneli informisane i odgovorne odluke. Ekološka edukacija ne zastupa određeno gledište ili

marivanje drugih, takođe jednakopasnih problema i njihovu međusobnu povezanost. Zaoštrevanje po pitanju problema životne sredine može se prikazati i kroz premašivanje kapaciteta planete, tj. ekološkog otiska (Đorđević, 2014). □

Prof. dr Darjan Karabašević
Izvod iz monografije
„Informisanost građana
Novog Sada o adekvatnom načinu
upravljanja otpadom“
Fakultet za primenjeni menadžment,
ekonomiju i finansije
www.mef.edu.rs